

UNFCCC: Concept-instructie ADP (Bonn, 20 t/m 25 oktober 2014)**1. Inleiding**

Deze instructie geldt voor de Nederlandse delegatie naar de 6^e bijeenkomst van de 2^e sessie van de *Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action* (hierna 'de ADP') in Bonn, Duitsland, van 20 t/m 25 oktober 2014. Dit is, na de bijeenkomsten in maart en juni, de derde bijeenkomst van de ADP in 2014.

Voor de Nederlandse inzet geldt dat de EU lijn, zoals is vastgelegd in de Raadsconclusies, position papers en submissions, leidend is. Daarnaast bepalen de kabinetsinzet op het 2015 Akkoord, zoals verwoord in de reactie op de consultatie van de Europese Commissie inzake de vorm en inhoud van het nieuwe akkoord en in de door de ministerraad vastgestelde instructie voor 19^e Vergadering van de Partijen (COP 19) in Warschau, Polen, de inzet van de Nederlandse delegatie.

Was er in de maart sessie nog weinig sprake van concrete vooruitgang, de bijeenkomst in juni heeft ertoe geleid dat op een aantal issues, onder andere rondom mitigatie en adaptatie in het nieuwe klimaatakkoord, een duidelijke *middle ground* zichtbaar is geworden. Hoewel een aantal belangrijke landen nog steeds vasthouden aan hun harde posities zijn veel elementen van het Nederlandse Climate 21-denken zichtbaar in de posities van toenemend aantal landen.

In navolging van de discussies in juni hebben de co-voorzitters van de ADP vier inhoudelijke documenten uitgebracht:

- *Note by the Co-Chairs – Reflections on progress made at the fifth part of the second session of the Ad Hoc Working Group on the Durban Platform for Enhanced Action (ADP.2014.5.Informal Note);*
- *Non-paper – Parties' views and proposals on the elements for a draft negotiating text (ADP.2014.6.Non Paper).*
- *Draft by the Co-Chairs: Intended nationally determined contributions of Parties in the context of the 2015 agreement (ADP.2014.7.DraftText)*
- *Draft by the Co-Chairs: Accelerating the implementation of enhanced pre-2020 climate action Draft by the Co-Chairs (ADP.2014.7.DraftText)*

Deze instructie is zoveel mogelijk opgebouwd op basis van de in het non-paper geformuleerde thematische punten en niet op basis van de ADP agenda. Deze laatste is al vijf sessies hetzelfde en de algemene inzet van NL op de desbetreffende agenda punten wordt geacht bekend te zijn. De Co-chairs streven er naar conclusies aan te nemen over de concept INDC en WS2 besluiten zodat in Lima de ADP zich kan concentreren op WS1.

De Nederlandse delegatie zal zich in (bilaterale gesprekken) de marges van de bijeenkomst focussen op een aantal issues: klimaatneutraliteit als lange termijn doelstelling, juridische vorm van het 2015 Akkoord, adaptatie in het 2015 Akkoord, nut van verplichting vertaling commitments in nationaal beleid, reflectie van de rol van niet-staatelijke actoren in het 2015 akkoord, gender.

2. Nederlandse inzet in kernpunten**2.1. Algemeen**

De Nederlandse inzet is ongewijzigd t.o.v. de instructies voor de bijeenkomsten van maart en juni. Dit houdt in dat NL blijft streven naar een klimaatakkoord gericht op het beperken van de concentraties van broeikasgassen in de atmosfeer tot een niveau waarbij gevaarlijke antropogene klimaatverandering wordt voorkomen. Dit doel kan bereikt worden door de mondiaal gemiddelde temperatuurstijging tot twee graden Celsius boven pre-industrieel niveau te beperken. Hiervoor is

wel een klimaatakkoord noodzakelijk waaraan zoveel mogelijk partijen zich zouden moeten kunnen verbinden/committeren. De juridische vorm van de nieuwe overeenkomst moet die brede participatie en een brede diversiteit van nationale bijdragen, rekening houdend met nationale omstandigheden (economisch, juridisch etc.), mogelijk maken. Daarnaast is het voor een toekomstbestendige overeenkomst belangrijk dat zowel de type bijdragen als hun uitvoering eenvoudig kunnen worden aangepast aan veranderende omstandigheden.

2.2. Werkstroom 1: 2015 Akkoord

General and preambular elements

De Nederlandse inzet is gericht op een beknopte, doelgerichte preambule en een duidelijk geformuleerde doelstelling. Naast de gebruikelijk algemene verwijzingen naar de (beginselen van de) Conventie en relevante COP besluiten dienen in ieder geval de volgende politieke c.q. juridische elementen te worden opgenomen:

- Erkenning dat voor een effectieve aanpak van het klimaatprobleem een nieuw, robuust, flexibel en dynamisch mondiaal regime nodig is met participatie van alle landen en dat betrekking heeft op zowel mitigatie als adaptatie als noodzakelijke onderdelen voor het bereiken van de doelstelling van het klimaatverdrag. Het moet benadrukken dat (nieuwe) wetenschappelijke inzichten aan de basis dienen te staan van het toekomstige klimaatregime.
- Het vastleggen van de eerder overeengekomen twee graden doelstelling.
- Onderkenning van de inzichten in het IPCC AR5 rapport van de noodzaak om voor het bereiken van de twee graden doelstelling de mondiale emissies deze eeuw tot bijna nul of beneden nul moeten worden terug gebracht.
- Het onderstrepen en vastleggen van het lange termijn doel van het bereiken van klimaatneutraliteit als zijnde complementair aan mondiale weerbaarheid als ambitie voor adaptatie.
- Het benadrukken van de noodzaak van een brede coalitie waarin ook niet-statelijke actoren een directe en actieve rol spelen in het halen van de klimaatdoelstelling.
- Vermelden dat de integratie van gendergevoeligheid en de specifieke belangen van vrouwen in het internationale klimaatbeleid van groot belang is.

Mitigation

De Nederlandse prioriteiten voor mitigatie richting Lima zijn:

- Het verder bespreken en definiëren van concrete elementen van de informatie die landen dienen mee te leveren bij het op tafel leggen van verschillende typen van beoogde nationaal bepaalde post-2020 mitigatiebijdragen (INDCs);
- Het maken van afspraken over de beoordeling van de toereikendheid en billijkheid van beoogde nationaal bepaalde bijdragen;
- Een structurering van de tekst met elementen van het 2015 Akkoord die de tweedeling tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden doorbreekt;
- De opname van elementen voor het 2015 Akkoord die een flexibele, dynamische en toekomstbestendige uitkomst waarborgen;
- Benutting van de IPCC AR5 rapporten voor het vergroten van de politieke wil voor ambitieuze post-2020 mitigatiebijdragen van alle landen, inclusief economiebrede doelstellingen van alle grote economieën.

In Warschau is geen overeenstemming bereikt over de door de EU voorgestelde stapsgewijze benadering voor de vaststelling van post 2020 mitigatieafspraken, maar is wel afgesproken dat Partijen ruim voor COP21 in Parijs en zo mogelijk in het eerste kwartaal van 2015 met hun voorgestelde bijdragen moeten komen. Daarmee is ruimte gelaten voor een beoordelingsfase alvorens in Parijs definitieve afspraken worden vastgelegd.

De prioriteit van Nederland ligt bij het waarborgen van de voorwaarden voor een beoordelingsfase: een spoedig besluit in Lima over vooraf (up front) aan te leveren informatie bij de voorgestelde nationaal bepaalde bijdrage (INDC) en het zorgen dat voldoende landen, met name alle grote economieën, hun beoogde bijdragen tijdig – d.w.z. eerste kwartaal 2015 – kenbaar maken. Inmiddels hebben een aantal grote economieën (o.m. [redacted]) toegezegd vroeg in 2015 met hun INDC te komen. Aandringen op bevestiging door ook andere landen voor of in Lima blijft belangrijk voor een succesvolle beoordelingsfase.

In Lima zal ook besloten moeten worden over het beoordelingsproces van INDCs. Om tot een besluit daarover te kunnen komen zal de EU rekening moeten houden met de politieke gevoeligheid daarvan voor met name opkomende economieën. Het beoordelingsproces zal moeten bestaan uit enerzijds een beoordeling van het geaggregeerde ambitieniveau in relatie tot wat voor het binnen bereik houden van de 2 gradendoelstelling nodig is en anderzijds een beoordeling van de transparantie en redelijkheid van door landen voorgestelde bijdragen. De eerste beoordeling zou vooral analytisch van aard moeten zijn; de tweede beoordeling een proces waarbij Partijen elkaar kunnen bevragen en verheldering bieden. Voor de beoordeling van de toereikendheid/vergelijkbaarheid/redelijkheid van de voorgestelde bijdragen ziet Nederland ook een belangrijke rol voor processen buiten de UNFCCC – zoals analyses door kennisinstellingen en NGOs en besprekingen in andere politieke fora zoals de G20 en de MEF.

Accounting

Voor de post-2020 mitigatieafspraken is de inzet van NL om te komen tot een transparante set van rekenregels die het vertrouwen en de milieu-integriteit van het nieuwe klimaatakkoord waarborgt. Daarbij is het aan landen zelf om aan te geven welke bijdrage zij willen leveren, maar moeten er wel gezamenlijke regels worden afgesproken voor *ex ante* helderheid over de formulering van de nationaal bepaalde bijdragen en voor *ex post* helderheid over het nakomen daarvan (rekenregels en MRV). NL is van mening dat een minimum set aan rekenregels ("accounting rules") noodzakelijk is om:

- a) de transparantie, inclusief de verifieerbaarheid en vergelijkbaarheid, en
- b) de milieu-integriteit van de nationaal bepaalde bijdragen in het nieuwe klimaatakkoord

te garanderen.

Marktmechanismen

Nederland beschouwt marktmechanismen als een belangrijk onderdeel van de mitigatieafspraken, omdat zij bijdragen aan een kosteneffectieve verwezenlijking van de klimaatdoelstelling. Marktmechanismen helpen om meer reductiemaatregelen van de grond te krijgen, waarmee ook een prikkel wordt afgegeven om de ambitie te verhogen en kansen worden gecreëerd voor de duurzame ontwikkeling van landen. Het succes van marktmechanismen hangt af van een aantal factoren, zoals het waarborgen van voldoende milieu-integriteit en het voorkomen van dubbelrekeningen.

Dienaangaande zet NL in op:

- de ontwikkeling van nieuwe, flexibele en kosteneffectieve marktmechanismen en de integratie van bestaande marktmechanismen in deze nieuwe marktmechanismen;
- Zowel een centrale uitgifte en erkenning van emissierechten op basis van multilaterale marktmechanismen (CDM en NMM) als decentrale uitgifte en erkenning op basis van nationale, regionale en/of sectorale marktmechanismen ("Framework for Various Approaches", FVA);
- internationale uitwisseling van (de)centraal uitgegeven emissierechten, zodat emissiereducties op de meest kosteneffectieve wijze gerealiseerd kunnen worden;

- het in de mitigatieafspraken zo zeker mogelijk stellen dat bij het gebruik van uit (de)centrale marktmechanismen afkomstige emissierechten, deze emissierechten voor Nederland een voldoende milieu-integriteit zullen hebben.

Adaptation

Nederland is van mening dat het nieuwe akkoord

- moet bijdragen aan een steviger erkenning van adaptatie inspanningen van landen,
- praktische instrumenten kan bieden die effectief adaptatiebeleid in landen bevorderen,
- betere kennisdeling en samenwerking moet stimuleren en
- moet bijdragen aan een verschuiving van het leidend paradigma in adaptatiebeleid: van enkel het voorkomen van korte termijn kwetsbaarheid naar het bevorderen van lange termijn weerbaarheid.

Specifiek voor de oktober sessie in Bonn liggen het besluit over INDCs en de elementen voor het nieuwe akkoord voor. Wat betreft adaptatie in het INDCs besluit blijft Nederland van mening dat landen bottom-up mogen bepalen wat zij als nationale bijdrage communiceren, maar dat het communiceren van een bijdrage voor adaptatie in het INDC proces voorafgaand aan Parijs niet verplicht is (communicatie over adaptatie wel verplicht via National Communications) en dat de voorzlene beoordelingsfase voor mitigatie niet ook voor adaptatie moet gelden. In de eisen voor INDCs moet ook wat betreft adaptatie geen onderscheid zijn tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden. Nederland is van mening dat de EU actief uit moet dragen welke alternatieve processen we wel graag zien voor adaptatie, met name de mogelijkheid om via COP besluiten mijlpalen voor adaptatie vast te stellen waar alle landen naar toe werken. Belangrijke focus hierbij is op de effectiviteit van adaptatie (output) en niet op de financiële input. De Nederlandse visie op een mondiaal adaptatiedoel blijft dat via de preambule een mondiale ambitie geformuleerd kan worden om te komen tot een klimaatweerbare wereld. Een positieve (niet enkel verdedigende) houding van de EU is in het algemeen wenselijk op adaptatie – met nadruk op hoe het UNFCCC proces helpt de effectiviteit van adaptatie in landen te verbeteren.

Finance

De inzet van NL op het onderwerp financiering in de ADP vindt plaats op basis van de EU positie waarin Nederland zich goed kan vinden. Als in de ADP discussie pre-2020 financieringsdiscussies onverhoopt opkomen dan is de Nederlandse instructie voor de juni 2014 Bonn sessie de leidraad. De Nederlandse visie op klimaatfinanciering en ADP is de volgende.

Nederland is van mening dat in het ADP een ander paradigma voor klimaatfinanciering moet gelden dan nu het geval is. De noodzakelijke transitie naar een koolstofarme, klimaatbestendige wereldeconomie vraagt om doelbewuste en gerichte investeringen en moet primair door marktpartijen zelf worden gedreven. Dit betekent dat op mondiaal niveau de nadruk moet liggen op afspraken over het beprijzen van koolstof en het verlagen van subsidies op het gebruik van fossiele brandstoffen om voor betekenisvolle prijsprikkels voor koolstofarme investeringen in alle landen te zorgen. Het "framework for various approaches" en het initiatief "market readiness" van de Wereldbank kunnen hierbij als opstap dienen. Tevens staat Nederland voor dat het ADP een modaliteit biedt voor de erkenning van klimaat relevante investeringen van marktpartijen.

Waar internationale klimaatfinanciering een rol blijft spelen bij transformationele investeringen in bijvoorbeeld de allerarmste landen, zal een breder scala aan bijdragen nodig zijn van alle landen en private partijen zoals bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties.

Hoewel overeenstemming over de bijdrage per land (contributieschaal) aan de internationale klimaatfinanciering moeilijk te bereiken zal zijn, is Nederland van mening dat landen zoveel mogelijk bij moeten dragen aan de internationale klimaatfinanciering naar rato van hun capaciteit tot bijdragen en hun aandeel in het klimaatprobleem.

Welke landen in aanmerking komen voor internationale klimaatfinanciering zal ook veranderen overeenkomstig de dynamische ontwikkeling van het principe van "Common But Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities". Dit moet worden opgenomen in nieuwe financieringsmechanismen. Ook zal de vorm waarin een mogelijke bijdrage verstrekt wordt, kunnen veranderen (bijvoorbeeld in plaats van schenkingen een risico garantie op kostendekkende basis).

Nederland is van mening dat financiering geen deel uit moet maken van de INDC's.

Nederland ziet in de onderhandelingen geen grond voor- en zal zich verzetten tegen nieuwe doelen (kwalitatieve levels of kwantitatief) voor klimaatfinanciering. In onze interpretatie van de tekst van Warschau¹ behouden partijen namelijk het recht om zelf hun opschalingspaden en -doelen in te vullen en zijn daarbij – zowel voor als na 2020 - niet gebonden aan een ratio publiek-privaat, noch aan voorafgestelde "levels". Wij zien daarom de meerwaarde niet om mee te gaan in eerdere suggesties van de Commissie om paden te identificeren die specifiek het publieke deel opschalen. Hetzelfde geldt voor alternatieve bronnen. Wij behouden het recht om onze opschalingspaden en post-2020 klimaatfinanciering zelf in te vullen, in de eerste instantie door de nadruk te leggen op partnerschappen en publieke acties om gemobiliseerde private financiering te meten en te vergroten. Terughoudendheid geldt hierbij voor:

1. Uitspraken over onze Europese en/of Nederlandse ("fair") aandeel in de USD 100 mld. commitment. Uit de opschaling-submissies tbv COP 19 is gebleken dat de EU hierin een voorloper is. Hoewel wij kunnen leven met het gebruik van de 2013 *Strategies and Approaches* submissie, moet de nadruk liggen op een aantal nieuwe kernboodschappen, zoals bv aangaande het Groene Klimaatfonds. De kernvraag is hoe wij strategisch om moeten gaan met onze eigen rapportering; tot dusver zijn onze inspanningen immers in een vacuüm gepresenteerd (nog altijd enkel Europese landen die het gros van de opschalingsinspanningen kwantificeren).
2. Gezien de huidige begrotingssystematiek en onze huidige *mapping exercises* zijn uitspraken over cijfers of kwalitatieve projecties na 2014 een rode lijn.
3. Mocht het GCF worden opgebracht: de onafhankelijkheid van het Fonds dient bewaard te worden. Hierbij waken voor micromanagement door de COP en een coördinatiepush van de Europese Commissie, ook in het tabuleren en toe-eigenen van GCF *commitments/pledges* van LS.
4. Verzetten tegen oproepen tot *financial levels of targets*, alsmede additionele verplichtingen in het ADP, voor landen die alreeds klimaatfinancieringsverplichtingen zijn aangegaan. Ontwikkelde landen hebben hun collectieve *pledge* met de USD 100 mld. commitment afgebakend en verwoord als een committering vanaf 2020 met meerdere opschalingspaden ertoe leidend.
5. Nederland volgt ten aanzien van financiering wel de EU positie waarin de verbreding van de landen die bij moeten dragen aan klimaat financiering en de effectiviteit van de besteding ervan (via versterking van de *enabling environments* in ontwikkelingslanden) centraal staat. Bovenal gaat die visie uit van het feit dat financiering geen doel op zichzelf is maar dat door ombuiging van investeringen landen een transformatie moeten realiseren naar een koolstofarme en klimaatbestendige ontwikkeling.

¹ Met name decision 3/CP.19, para 7, die de periode na 2020 ook lijkt omvatten: "Urges developed country Parties to maintain continuity of mobilization of public climate finance at increasing levels from the fast-start finance period in line with their joint commitment to the goal of mobilizing USD 100 billion per year by 2020 from a wide variety of sources, public and private, bilateral and multilateral, including alternative sources, in the context of meaningful mitigation actions and transparency of implementation."

Cycle of commitments/contributions/schedules

- Post 2020 commitments moeten regelmatig en eenvoudig kunnen worden aangescherpt. Daartoe ziet NL twee belangrijke Instrumenten: het gebruik van "national schedules" en aanpassingsprocedures in plaats van ratificatie procedures.
- Naast de mogelijkheid van eenzijdige tussentijdse aanscherping van commitments, moeten in de 2015 overeenkomst afspraken worden gemaakt over een periodieke gezamenlijke aanpassing van de commitments.
- Dit proces van aanpassing moet voorafgegaan worden door een evaluatie van de voortgang in de implementatie van commitments en van wetenschappelijke inzichten in de mondiale benodigde reductie en mitigatiemogelijkheden.
- Het proces van gezamenlijke periodieke evaluatie en aanscherping van afspraken vergt dat er een synchronisatie plaatsvindt van de lengte van de afsprakenperiodes, zodat de bijdragen van landen vergelijkbaar en aggregaerbaar zijn.
- Wat de betreft de lengte van afsprakenperiode (lengte cyclus) vindt Nederland dat er door de EU rekening moet worden gehouden met beleidscycli in andere landen en dat daarom de keuze moet worden gelaten voor zowel 5 als 10 jarige periodes. Binnen de EU is reeds uitgewerkt hoe het periodieke proces van gezamenlijke evaluatie en aanscherping van commitments van 5 jaar kan worden afgestemd op 5 en 10 jarige commitments.
- Over de lengte van afsprakenperiodes dient niet pas in Parijs, maar reeds in Lima een besluit te worden genomen met het oog op de formulering en beoordeling van INDCs.
- Het proces van formulering en beoordeling van INDCs alsmede de vastlegging van definitieve commitments dat in Lima voor Parijs wordt afgesproken, dient in beginsel ook na Parijs te worden voortgezet aangezien *Nationally Determined Commitments* ook in de basis zullen vormen in de 2015 overeenkomst voor toekomstige bijdragen van landen.
- Naast inschrijving van de uiteindelijke commitments in "national schedules" is Nederland ook voor het opnemen van een bepaling in de 2015 overeenkomst dat landen gehouden zijn deze commitments om te zetten in nationale wet- en regelgeving, om meer zekerheid te bieden aan andere Partijen dat internationale commitments worden nageleefd en aan private en maatschappelijke actoren voor het doen van investeringen.

Compliance

Adequate implementatie en naleving van het nieuwe klimaatakkoord zijn essentiële elementen voor het behalen van de twee graden doelstelling en het veilig stellen van de milieu-integriteit van het akkoord. NL is voorstander van een mechanisme dat vooral gericht is op het faciliteren, bevorderen en veiligstellen van de genoemde implementatie en naleving van de in het akkoord vastgelegde afspraken. Voor NL is ondersteuning en het faciliteren van een partij met nalevingproblemen het primaire uitgangspunt. NL zet daarom in op de ontwikkeling van een nalevingstelsel dat, gekoppeld aan gedegen MRV en *accounting* afspraken:

- a) d.m.v. een *tracking* systeem in een zo vroeg mogelijk stadium implementatie- en nalevingproblemen van verdragspartijen identificeert;
- b) gericht is op het analyseren van de onderliggende oorzaken van de geïdentificeerde problemen;
- c) overgaat tot het formuleren van de meest geëigende en effectieve oplossingen voor die problemen.
- d) Veel sterker dan voorheen voorziet in vroegtijdige ondersteuning van Partijen die problemen hebben met implementatie met capaciteitsopbouw (facilitatie functie).

Het afdwingen van naleving d.m.v., bijvoorbeeld, het opleggen van sancties ("*enforcement*") is niet de primaire inzet van NL, maar NL zal een compromis over de toevoeging van dit element niet in de weg staan. Voor wat betreft de institutionele kant, geeft NL de voorkeur aan een onafhankelijk

orgaan. D.m.v. aanvullende besluiten dienen nadere afspraken gemaakt te worden over procedures, besluitvorming, samenstelling enz.

Relationship with other organizations and actors

Subnationale en private actoren moeten een stevige rol spelen in het nieuwe mondiale klimaatregime: we moeten de energie uit de samenleving naar binnen halen. Het nieuwe akkoord moet de bijdrage van niet-statelijke actoren - variërend van steden tot bedrijven - erkennen en ondersteunen, inclusief door publiekprivate samenwerking en het creëren van toegang tot klimaatfinanciering. Het akkoord moet deze actoren oproepen hun bijdrage op tafel te leggen en te registreren.

Het nieuwe klimaatregime moet niet alleen gaan over "wat wij gaan doen", maar ook over "hoe wij dat gaan doen". Hierbij is een moderne toolbox voor implementatie nodig. Ook in dit kader moet ruimte zijn voor samenwerking met niet-statelijke actoren, bijvoorbeeld door een focus op publiekprivate financiering, toegang van niet-statelijke actoren tot financiering of garantstellingen

Er is verder ruimte nodig voor verdergaande coöperatieve actie van groepen landen en andere actoren, waaronder gespecialiseerde internationale organisaties en kennisinstellingen zonder dat hierover overeenstemming tussen alle Partijen nodig is. In dit verband dient ook gekeken te worden naar de relevantie van WS2 voor WS1, met name mogelijkheden voor een institutionalisering van de technische expert bijeenkomsten en ondersteuning van landen met de implementatie van mitigatiemaatregelen in het post-2020 klimaatregime (zie ook 2.3)

Procedural and institutional provisions

De Nederlandse inzet is gericht op het behoud en de inzet van het UNFCCC Secretariaat en de subsidiaire organen (het subsidiaire orgaan voor implementatie - SBI en het wetenschappelijke en technische subsidiaire orgaan - SBSTA) bij de implementatie van het nieuwe klimaatakkoord, alsmede het benutten van een aantal relevante organen, al dan niet in gewijzigde vorm, die zijn ingesteld onder de Conventie en het Kyoto-protocol.

2.3. Pre-2020 mitigatie ambitie

Nederland is voor het verhogen van het ambitieniveau in de periode tot 2020 om de twee graden doelstelling binnen bereik te houden. Dit kan gebeuren via een aanscherping van de bestaande toezeggingen in 2014, via het uitlokken van toezeggingen van landen die dat nog niet hebben gedaan en via ondersteuning van/deelname in additionele internationale initiatieven. Wat de inspanning van de EU betreft zijn de eerder genomen Raadsconclusies over een eventuele formele ophoging van de Europese emissiereductie inspanning tot 30% in 2020 onder voorwaarden leidend. Verhoging van het pre-2020 ambitieniveau dient te worden bereikt door actie van alle Partijen, niet alleen door ontwikkelde landen met een nieuwe verplichting onder het Kyoto-protocol.

In haar submittie onder het KP heeft de EU eerder aangegeven dat zij naar verwachting tot 2020 een grotere reductie zal realiseren dan haar reductieverplichting onder het KP (-20% over de periode 2013-2020) en toezegging ('pledge') onder het klimaatverdrag (-20% in 2020). Nederland steunt het uitdragen van een positieve boodschap over de door de EU verwachte extra emissiereducties bovenop de KP doelstelling. Afhankelijk van de besluitvorming over banking in de niet-ETS sectoren onder het EU 2030 klimaat- en energiepakket zal Nederland zich inzetten om samen met andere EU landen die verwachten tot 2020 over te presteren, te komen tot een aankondiging in Lima over toekomstige annulering van hun daadwerkelijke overschotten (in lijn met de Duitse aanpak).

NL ondersteunt ook de aandacht onder werkstroom 2 van de ADP voor mogelijkheden voor verhoging van het pre-2020 ambitieniveau via Internationale Initiatieven. De benadering zou op de korte termijn moeten bijdragen aan de formulering van (menu's van) concrete beleidsmaatregelen waaraan landen (samen met andere actoren) zich kunnen committeren om de mondiale

mitigatieambitie te verhogen. Deze benadering kan daarnaast ook onderdeel worden van een praktischer georiënteerd toekomstig klimaatregime, waarin meer aandacht is voor een mitigatieaanpak gebaseerd op gezamenlijke beleidsmaatregelen en onderkenning en ondersteuning van de rol van niet-statelijke actoren, zoals het bedrijfsleven en steden. Wat betreft de additionele initiatieven zet NL met name in op interstatelijke samenwerking bij de aanpak van F-gassen en op versterking van REDD+, naast ondersteuning via erkenning van initiatieven van niet-statelijke actoren, zoals het "Wedging the Gap"-Initiatief van Ecofys, of beide, zoals gebeurt in de "Climate and Clean Air Coalition - CCAC" als het gaat om het beperken van emissies van "Short Lived Climate Forcers - SLCF".

Specifiek punten voor ADP 2-6:

In Bonn zullen de eerder gestarte Technical Expert Meetings (TEMs) worden voortgezet, deze keer in het bijzonder gericht op de mogelijke bijdragen van de aanpak van niet-CO2 broeikasgassen, waaronder F-gassen, en Carbon Capture and Storage (CCS). Op beide onderwerpen heeft Nederland veel expertise en ervaring in huis. Het programma van de TEMs is nog niet duidelijk, maar Nederland zal trachten om op beide onderwerpen nationale experts te laten deelnemen. Inzet voor Nederland is om – in lijn met het Climate 21 gedachtegoed – het belang van gas-specifieke benaderingen duidelijk te maken. Voor de F-gassen steunt Nederland een besluit in Lima om het Montreal Protocol te vragen om de HFK gassen aan te pakken.

Daarnaast zal in Bonn verder worden gewerkt aan een besluit in Lima over de voorzetting van WS2 in 2015 en Parijs (mogelijk tot 2020). Ter voorbereiding van de onderhandelingen daarover heeft informeel reeds een gedachtewisseling tussen constructieve Partijen in de zogenaamde "Friends of WS2 groep" plaatsgevonden. Het onderwerp is ook besproken tijdens de informele bijeenkomst van het Peruaanse voorzitterschap. Door de co-voorzitters van de ADP is gevraagd om tekst voorstellen in Bonn. De meeste partijen lijken voor een voorzetting van het TEM proces in 2015 en mogelijk daarna, maar tegelijkertijd gaan er stemmen op voor verbreding van de TEMs naar andere terreinen en regionale schaal.

De inzet van Nederland is om het TEM proces zowel voor als na Parijs voort te zetten en te komen tot een meer structurele inbedding van het WS2 proces in het klimaatregime als een instrument om bottom-up tot verhoging van het pre-2020 en post 2020 ambitieniveau te komen, de implementatie van mitigatieafspraken te bevorderen en een concrete manier om niet-statelijke actoren, zoals de private sector en lokale overheden, en externe expertorganisaties meer bij de aanpak van het klimaatvraagstuk te betrekken. Er zijn voorstellen voor een meer actieve betrokkenheid van UNFCCC organen zoals het Technology Executive Committee (TEC) en het Climate Technology and Network (CTCN) en van internationale expert organisaties, en voor het creëren van een web-based portal over de verschillende internationale coöperatieve initiatieven. Nederland kan een dergelijke praktische aanpak steunen mits gebaseerd op benutting van bestaande structuren, het niet leidt tot een inperking van de vrijheid van externe initiatieven, tot een grote budgettaire last voor de UNFCCC begroting, en het niet leidt tot voor algemene discussie over financiële ondersteuning van ontwikkelingslanden pre-2020 en nieuwe "matching" mechanismen voor de financiering van NAMAs.

Inzet voor werkstroom 2 van deze ADP sessie is daarnaast toe te werken naar menu's van concrete beleidsmaatregelen (inclusief mogelijkheden voor ondersteuning) op verschillende terreinen, waaraan landen (samen met andere actoren) zich kunnen committeren om de mondiale mitigatieambitie pre-2020 (en daarna) te verhogen. De EU heeft daartoe in haar eerdere submitssie voor werkstroom 2 voorgesteld dat het secretariaat in een update van het technisch paper over mogelijkheden voor dergelijke beleidsmenu's formuleert en daarvan een Summary for Policy Makers maakt, die tijdens de ministeriele sessies in Bonn en Lima kunnen worden besproken.

Ten aanzien van de door [redacted] gedane voorstellen voor verhoging van het pre-2020 ambitieniveau staat Nederland open voor vrijwillige annulering van CERs (mits duidelijk is dat hierbij dubbeltellingen worden vermeden), maar zet zij niets in het voorstel voor de inzet van

vroegtijdige (pre-2020) reducties voor het nakomen van post-2020 reducties omdat de milieu-integriteit daarvan door het ontbreken van de benodigde rekenregels erg twijfelachtig is.

